

การจัดการร่วมป่าชุมชนในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

Co-management Community Forest: in Kanchanaburi Province

ณัฐภรณ์ จันทร์เรือง¹ และ เฉลิมพร เย็นเยือก²

Natnabhorn Chanruang¹ and Chalermporn Yenyuak²

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University, Thailand

Corresponding Author E-mail: pichate_ou@yahoo.co.th¹

Received: 2024-7-25; Revised: 2025-3-29; Accepted: 2025-3-31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี นำมาเสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบความสำเร็จ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางการจัดการร่วม ของ Sen & Nielsen (1996) เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือป่าชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย บุคลากรจากหน่วยงานรัฐ และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมป่าชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการร่วมของภาครัฐกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งมีลักษณะของการจัดการร่วมที่ดำเนินไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมกล่าวคือ มีการดำเนินการจัดการร่วมกันโดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยเรื่องการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน รวมถึงการร่วมรับผลประโยชน์ 2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินการจัดการร่วมคือ การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของแต่ละภาคส่วน อาทิ ภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ เมื่อการจัดตั้งสำเร็จป่าชุมชนก็จะได้รับเงินอุดหนุน และแนวทางการจัดการร่วมให้ประสบความสำเร็จจากภาครัฐจะสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายและมีหน้าที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานโดยการมอบนโยบาย ร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ให้ความรู้ จัดอบรม พาไปศึกษาดูงาน สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ช่วยประสานหน่วยงานเพื่อการเข้าช่วยเหลือ และอาจร่วมลงมือช่วยปฏิบัติกิจกรรม ส่วนหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการร่วมของภาคประชาชนคือ การร่วมคิด ร่วมออกแรงปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ส่วนภาครัฐนั้นจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การจัดการร่วม, ป่าชุมชน, กาญจนบุรี

Abstract

This research aims to 1) study the co-management of “Ban Huai Saphan Samakkhi Community Forest” and “Ban Yang Tone Community Forest” in Kanchanaburi Province; 2) study the problems and obstacles in the co-management of the community forests to propose

guidelines for their successful co-management. The study employed qualitative methods through co-management concept of Sen & Nielsen (1996), study area was a community forest in Kanchanaburi Province. Collected data by in-depth interviews with 18 key informants including personnel from government agencies and community members involved in the co-management of community forests. Data were analyzed by summarizing the content based on the research objectives through descriptive analysis.

The results revealed that 1) the co-management of the government and the two community forests follows the theoretical framework. Specifically, there is the collaborative management with mutual agreements on the division of roles and responsibilities, as well as the sharing of benefits. 2) the problems and obstacles in the co-management of the community forests was the implementation were clear roles and responsibilities of each sector as follows: The government is responsible for promoting the establishment of community forests; once established, the community forests receive subsidies and guidelines for successful co-management additionally, the government supports the construction of networks and has the role of jointly supporting the implementation by providing policies, collaborating in planning and offering opinions, providing knowledge, conducting training, organizing study tours, providing seedling support, coordinating with agencies for assistance, and possibly participating in conducting activities. Furthermore, the responsibilities of the public sector in the co-management consist of collaborating in planning, actively participating in activities, and sharing in economic benefits, leading to an improved quality of life, while the government benefits from the successful co-management in terms of the effective policy.

Keywords: Co-management, Community Forest, Kanchanaburi Province

บทนำ

ปัญหาของสังคมโลกมีอยู่หลากหลาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพของประชากรโลก ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดคุณภาพชีวิต เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมโลกจึงมีการรวมตัวกันเพื่อร่วมแก้ปัญหา ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวกันเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals หรือวาระการพัฒนา 2030 เป็นเป้าหมายระดับโลก จำนวน 17 เป้าหมายที่สมาชิกขององค์การสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศร่วมกันกำหนด ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในจำนวนสมาชิกที่จะต้องเข้าไปมีบทบาทร่วมกับสมาชิกทุก ๆ ประเทศเพื่อให้คำมั่นสัญญาว่าจะร่วมกันผลักดันให้เป้าหมายบรรลุผลสำเร็จ เพื่อความสำเร็จจะทำให้ทุกคนในโลกมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ เป้าหมายเหล่านี้ถูกกำหนดขอบเขตไว้ภายในระยะเวลา 15 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึง ค.ศ. 2030 (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำปีประเทศไทย, 2564)

ความมั่นคงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือความมั่นคงด้านสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งการบริหารงานภาครัฐของประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านนี้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากภาครัฐมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากที่ต้องอาศัยผลผลิตจากพื้นที่การเกษตรในดำรงชีวิต ซึ่งการขับเคลื่อนนั้นสอดคล้อง

กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นต้นแบบบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และได้นำมาประกอบการจัดทำแผนโดยมุ่งเน้นหลักสำคัญคือหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สู่ความสมดุล 4 มิติ ได้แก่หลักพอประมาณ หลักความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เชื่อมโยงไปสู่เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม นำไปสู่ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม โดยภาครัฐได้ยึดหลักปรัชญานี้มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ด้านความมั่นคง ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ด้านการสร้างความเติบโตและมีคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกเป้าหมายมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน ชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายในคือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และจากปัจจัยภายนอกคือด้านสภาพแวดล้อมที่ดีของชุมชนก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ตัวอย่างเช่นป่าไม้เป็นทรัพยากรและเป็นปัจจัยสำคัญเพราะมีผลผลิตที่เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต ป่าไม้จึงควรได้รับการดูแลรักษาจากชาวชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เมื่อสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์และชาวชุมชนได้รับประโยชน์จากผลผลิตก็จะเป็นสิ่งเสริมหนุนให้ชาวชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของป่าไม้ที่ถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญกับมนุษย์และสัตว์ป่า ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่ของสัตว์ป่า เป็นแหล่งรวมวัตถุดิบที่นำมาผลิต อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำและเป็นแหล่งพืชพรรณนานาชนิดที่ช่วยให้ความร่มรื่นตามธรรมชาติ ช่วยฟอกอากาศ ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศในเรื่องดิน น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อม ช่วยลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยลดก๊าซเรือนกระจกที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดภาวะโลกร้อน จากประโยชน์ของป่าไม้ที่มีมากมาย เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมควรตระหนักและควรหันมาร่วมมือกันในการดูแลรักษาป่าไม้เพื่อรักษาประโยชน์ของตนเองและสังคมสืบไป จากการตระหนักในสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาถึงลักษณะการจัดการร่วมของป่าชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้สารสนเทศสำคัญในการจัดการร่วมป่าชุมชน มาประกอบการนำเสนอแนวทางการจัดการร่วมให้ประสบความสำเร็จ เกิดประโยชน์และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาป่าชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งได้รับการยอมรับในความสมบูรณ์ของผืนป่า และเป็นป่าชุมชนที่ได้รับความสนใจ รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้เป็นพื้นที่แห่งการศึกษาเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย

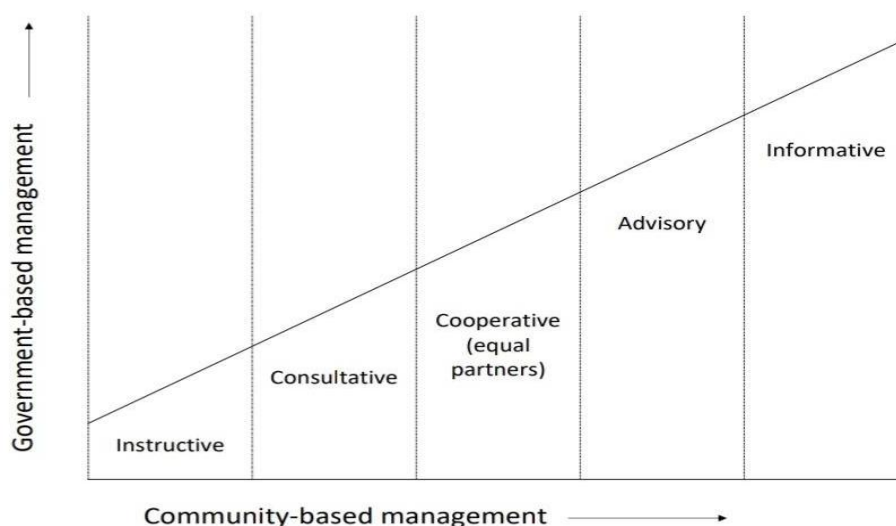
1. เพื่อศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ได้สารสนเทศประกอบการนำเสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบความสำเร็จต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ผลงานวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) การร่วมมือ (Co-ordination) รวมถึงการจัดการร่วม (Co-management) ได้มีนักวิชาการได้นำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ประกอบศึกษาให้

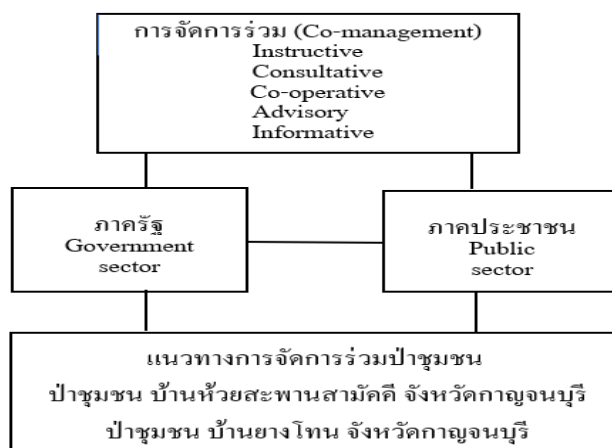
สอดคล้องกับบริบทการศึกษา ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อให้ได้ผลการศึกษามีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยได้ทบทวนและศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วม ตามตัวแบบที่นักวิชาการได้อธิบายในประเด็นสำคัญ อาทิ ไพลีฐ พาณิชย์กุล (2556) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดการร่วม (Co-Management) คือการจัดสรรอำนาจระหว่างรัฐกับผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ชุมชน การจัดการร่วมที่มีภาคีพันธมิตรเป็นภาครัฐผู้มีอำนาจทางกฎหมายกับชุมชนท้องถิ่น หรือเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ถือเป็นพันธมิตรสำคัญในการจัดการร่วมในมิติต่างๆ นอกจากนี้ รายน วัฒนากุล (2558) ได้เสนอว่าแนวคิดการจัดการร่วม (Co-Management) ในมิติของการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ได้พัฒนาจากช่องว่างในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนกับการจัดการโดยรัฐ โดยทั้ง 2 ภาคส่วนมีจุดแข็งสำคัญอันจะนำไปสู่การบูรณาการร่วมกันเพื่อให้เกิดคุณค่าขึ้นมากกว่าที่ต่างฝ่ายต่างแยกกันปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณค่าน้อยกว่ากัน และ Sen & Nielsen (1996) ให้นิยามการจัดการร่วม (Co-Management) คือการจัดการที่มีการแบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน (Shared Responsibilities) ระหว่างรัฐกับชุมชนผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร (User Groups) และได้แบ่งการจัดการร่วมเป็น 5 ระดับ คือ 1) การออกคำสั่ง (Instructive) เป็นระบบการจัดการร่วมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเพียงเล็กน้อยระหว่างภาครัฐบาลและภาคประชาชน และมีความแตกต่างจากการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ในแง่ที่จะมีกลไกในการสนทนาร่วมกัน แต่แนวโน้มคือภาครัฐมีการแจ้งให้ภาคประชาชนรับทราบเกี่ยวกับการตัดสินใจที่ภาครัฐวางแผนจะทำ 2) การให้คำปรึกษา (Consultative) มีกลไกที่ภาครัฐให้คำปรึกษากับภาคประชาชน แต่สุดท้ายภาครัฐเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด 3) การร่วมมือ (Co-Operative) การจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ 4) การให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ และ 5) การให้ข้อมูล (Informative) ภาครัฐอนุญาตให้ภาคประชาชนใช้ประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรม โดยภาครัฐบาลจะคอยสังเกตการณ์และเป็นผู้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนข้อมูล ดังปรากฏตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ระดับการจัดการร่วม Co-Management
ที่มา: Sen & Nielsen, 1996

นอกจากนี้สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) ยังได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการร่วมทั้ง 5 ระดับนั้น ควรต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทิศทาง (Two-Way Communication) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความรู้ ความคิดเชิงบวก ความเข้าใจตรงกัน มีทัศนคติที่ดีส่งผลให้เกิดความไว้วางใจกัน ระหว่างสมาชิกอย่างแท้จริง ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการจัดการร่วม (Co-Management) ดังปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัยต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงจากบุคคลที่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมของปทุมชนในเขตจังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของภาครัฐจำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารกรมป่าไม้ส่วนภูมิภาค ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กรรมการนโยบายปทุมชน กรรมการปทุมชนประจำจังหวัด และส่วนภาคประชาชนจำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วย กรรมการจัดการปทุมชนและสมาชิกปทุมชน ซึ่งทั้ง 10 ท่าน มีบทบาทเป็นกรรมการจัดการปทุมชนและเป็นสมาชิกของปทุมชน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 18 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลายและน่าเชื่อถือ รวมถึงได้เข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะกรรมการปทุมชนเพื่อให้ทราบถึงแนวทางและขั้นตอนการจัดการร่วมของส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกัน เพื่อสร้างข้อสรุปให้ตรงกับความเป็นจริงและให้

เกิดความมั่นใจได้ว่าเป็นข้อค้นพบที่ใช้เป็นข้อสรุปได้ โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุป และจัดกลุ่มความสัมพันธ์เป็นกรอบแนวคิดในเรื่องการจัดการร่วมว่ามีระดับการจัดการร่วมเป็นอย่างไร รวมถึงมีปัญหาอุปสรรคอะไร อย่างไร และแนวทางแก้ไขเพื่อให้การจัดการร่วมมีคุณค่ามีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ควรดำเนินการอย่างไร และเกิดข้อค้นพบรูปแบบใหม่และคุณค่าคืออะไร อย่างไร เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ต่อจากนั้นจะทำการสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งอภิปรายผลตามรูปแบบและแนวทางการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบความสำเร็จ รวมถึงการนำเสนอข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1. การจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรีผลการศึกษา พบว่า

การบริหารจัดการป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของคณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐรับทราบและต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจในการจัดการป่าชุมชน คือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการ กิจกรรมการวางแผนจัดการป่า กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมการป้องกันดูแลรักษาป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา เป็นต้น โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้าร่วมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน เช่น ทำการจัดหาเครื่องมือดับไฟ จัดสถานที่และให้การอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน ชุมชนจะร่วมกันตัดสินใจเพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น กรณีที่มีคนจะเข้ามาขออนุญาตทำเหมืองแร่ฟอสเฟส ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่จะตามมา จึงพร้อมใจกันต่อต้านการทำเหมืองแร่ ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมประชุมร่วมตัดสินใจและร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ช่วยกันจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนจะทำกิจกรรมจะมีแผนและทำตามแผนของระบบราชการที่ได้กำหนดมาตรฐานให้ดำเนินการจะมีการปรึกษาหารือและสรุปผลการดำเนินงานร่วมกัน รับฟังข้อเสนอแนะและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาสรุปและร่วมกันหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้เป็นไปตามแนวทางการจัดการร่วมที่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันทำข้อตกลงและมีการปรึกษาและเห็นชอบร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เข้าร่วมกิจกรรมของป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านการอนุรักษ์ กิจกรรมด้านการควบคุมดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน ด้านการพัฒนา และมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น สนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเยาวชนป่าชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อมาบริหารจัดการกิจกรรม มีการออกลาดตระเวนป่าชุมชนร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน มีการวางแผนและจัดโครงสร้างการทำงาน มีการทำงานร่วมกันทุกอย่างโดยไม่แบ่งแยกตามภาระหน้าที่ของตำแหน่ง อีกทั้งการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนก็ยังส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า และกรมป่าไม้อนุญาตให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากป่า โดยให้ชุมชนได้พึ่งพิงป่าเพื่อการยังชีพในการได้รับประโยชน์จากพืชผักและอาหารป่า ตามคำขวัญของป่าชุมชนที่ว่า “ป่าสมบูรณ์ ประชาชนได้ประโยชน์”

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า

จากปัญหาหลายด้านที่เกิดกับการดำเนินงาน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ปัญหาเรื่องไฟฟ้า ปัญหาแนวเขตป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจนซึ่งเป็นผลให้มีการบุกรุกป่าชุมชน ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่า ปัญหาประชาชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ หรือปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ จะทำให้เกิดผลกระทบ ทำให้ป่าเสื่อมโทรมหรืออาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อีกทั้งยังพบปัญหาสำคัญ ด้านทรัพยากร ด้านการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม คือภาครัฐมีงบประมาณไม่เพียงพอ ชุมชนขาดความเข้าใจในการปลูกจิตสำนึกเพื่อการใช้สอยป่าไม้ มีการบุกรุกแผ้วถางป่าลักลอบตัดต้นไม้ ซึ่งเป็นการทำลายป่ามากยิ่งขึ้น เพราะทำให้ทรัพยากรป่าไม้หมดไป มีการลักลอบเผาป่าที่ทำให้เกิดความแห้งแล้งและทำให้ความชื้นในดินลดลง และยังมีคนบางกลุ่มเอื้อประโยชน์ให้กับนายทุนโดยไม่เห็นความสำคัญของป่า นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่หวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้จึงโดนทำลายยากแก่การดูแลรักษา ปัญหาอีกอย่างก็คือภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เพราะเจ้าหน้าที่ต้องดูแลหลายพื้นที่ ทำให้บางครั้งปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ครอบคลุมและไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ชาวป่าชุมชนจึงต้องการให้ภาครัฐเพิ่มอัตรากำลังหรือเพิ่มทรัพยากรอื่น ๆ ให้เหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การลดปัญหาการลักลอบตัดต้นไม้ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า ปัญหาการล่าสัตว์ป่า ปัญหาขยะ ปัญหาการบุกรุกป่าเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับนายทุน และปัญหาอื่น ๆ จากผลการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคพอจะสรุปได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับการจัดการร่วมของป่าชุมชนด้านการจัดการร่วมรักษาผลประโยชน์ก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญเพราะชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโดยยังไม่มีมีการประเมินกำลังผลิตที่ชัดเจน และยังไม่มีการเก็บข้อมูลการพึ่งพิงป่าและมีการเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีการจัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และยังไม่สามารถควบคุมการเข้าใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนจากชุมชนได้อย่างครอบคลุมซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจมีสาเหตุมาจากคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบข้อกฎหมายในบางกรณี และยังมีประชาชนบางส่วนที่ไม่เคารพกฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน

อภิปรายผล

1. การจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า แนวทางการศึกษาการจัดการร่วมครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) ซึ่งผลการศึกษาวิจัยได้ชี้ชัดให้เห็นถึงลักษณะการจัดการร่วมที่ต้องสร้างข้อตกลงร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน มีการเกื้อกูลและเสริมหนุน และมีการรับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน จากการศึกษาพบว่าการจัดการร่วมของภาครัฐกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งนี้มีลักษณะของการจัดการร่วมที่ดำเนินไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎี กล่าวคือมีการดำเนินการจัดการร่วมกันโดยมีข้อตกลงร่วมว่าด้วยเรื่องการแบ่งหน้าที่ การร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดของการจัดการร่วมคือ ภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จเมื่อการจัดตั้งสำเร็จป่าชุมชนก็จะได้รับเงินอุดหนุน ภาครัฐสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่าย และมีหน้าที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานโดยการมอบนโยบาย ร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ให้

ความรู้ อบรม พาไปศึกษาดูงาน สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ช่วยประสานหน่วยงานเพื่อการเข้าช่วยเหลือ และอาจร่วมลงมือช่วยปฏิบัติกิจกรรม ส่วนหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการร่วมของภาคประชาชนคือ การร่วมคิด ร่วมออกแรงปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ส่วนภาครัฐนั้นจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ โดยผู้บริหารภาครัฐที่รับผิดชอบในป่าชุมชนได้เสนอแนวทางการจัดการร่วมกันกับชุมชนคือ การกำหนดบทบาทหน้าที่เฉพาะของแต่ละฝ่ายเพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถปฏิบัติงานตามความรู้ ความสามารถ และความชำนาญของตนได้มากที่สุด โดยเจ้าหน้าที่มีบทบาทในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประกาศแต่งตั้งภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นไปตามแผนการจัดการป่าชุมชน ตามที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มีการประชุมและมีการปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องในการวางแผนการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนถึงแม้จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการป่า และสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ตนเองดูแลได้ แต่พื้นที่ก็ยังอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ดังนั้น คณะกรรมการป่าชุมชนจะดำเนินการใด ๆ ในป่าชุมชน ส่วนใหญ่คณะกรรมการป่าชุมชนจะเสนอแจ้งให้เจ้าหน้าที่รับทราบ เจ้าหน้าที่กับคณะกรรมการป่าชุมชนจึงต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้งในการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการป่า

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานจัดการร่วมคือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรเพื่อการจัดการที่สำคัญ อาทิ ด้านจำนวนทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมเพียงพอต่อการจัดการร่วมให้เกิดประสิทธิภาพ ด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า รวมถึงทรัพยากรด้านงบประมาณ ที่เป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น แต่ต่อมาได้พบว่าความเข้มแข็งของการจัดการร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทำให้ชุมชนสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าวได้ อาจกล่าวได้ว่าการแสดงผลของการจัดการร่วม (Co-Management) ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมของการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่าการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านยางโทนจะอยู่ในระดับที่ 3 คือการร่วมมือ (Cooperative) ตามแนวคิดการจัดการร่วมของ Sen & Nielsen (1996) ซึ่งการจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ ถือเป็นระดับที่ดีสำหรับแนวทางการจัดการร่วม ถือเป็นระดับการจัดการร่วมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นรูปธรรมและการจัดการร่วมระดับนี้ก็สามารถส่งผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจะอยู่ในและอยู่ในระดับที่ 4 คือการให้คำแนะนำ (Advisory) คือภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจของตนเองเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ ซึ่งการจัดการร่วมระดับนี้ถือว่าได้ก้าวข้ามมาไปถึงจุดที่ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งมากและสามารถดูแลตัวเองได้ในระดับดีเยี่ยม

แนวทางการเสริมสร้างความสำเร็จในการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารโดยเฉพาะการสื่อสารสองทิศทางเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ที่ชัดเจน ถูกต้อง อย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับ

ระเบียบข้อกฎหมายต่าง ๆ จัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชน หลากหลายช่องทาง ส่งเสริมให้ชุมชนจัดเก็บข้อมูลการพึ่งพิงป่าของชุมชน ส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชน จัดเก็บรายได้จากการพึ่งพิงป่าชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนในเขตจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ระดับการจัดการร่วมตามแนวคิดของ Sen & Nielsen (1996) จะสามารถเขียนขึ้นไปในระดับสูงสุดได้เพียงใดจะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำและบรรดาสมาชิกของป่าชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีสมาชิกชาวป่าชุมชนที่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของผืนป่า ซึ่งการตระหนักรู้จะทำให้เกิดความรักหวงแหนและเกิดเป็นแรงจูงใจในการร่วมกันสร้างจิตอาสาเพื่ออนุรักษ์ความรักด้วยการรวมพลังปกป้องพิทักษ์ผืนป่า และเกิดการทุ่มเทเสียสละแรงใจแรงกายเพื่อการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการสร้างความรัก ความสามัคคี ความผูกพันในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถดำเนินกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดร่วมกัน และการจัดการอีกอย่างที่เน้นประสิทธิภาพของการสื่อสารทำให้รับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดการร่วมที่ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี เพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน จากการจัดการร่วมป่าชุมชนที่มีประสิทธิภาพทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี ทำให้ชาวป่าชุมชนได้รับประโยชน์และนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเข้มแข็งอีกด้วย อาทิ จากกิจกรรมการปลูกต้นไม้ ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างรายได้หล่อเลี้ยงชุมชน ทำให้ได้รับผลผลิตจากหน่อไม้และสร้างรายได้เข้าชุมชนปีละประมาณห้าถึงหกแสนบาท ซึ่งหากพิจารณาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) พบว่าแนวทางดำเนินการสามารถทำให้ระดับการจัดการร่วมไปสู่การร่วมมือ (Cooperative) ในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมและสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งภาครัฐบาลและภาคประชาชน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงหลักการจัดการร่วมของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการร่วมป่าชุมชน ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี โดยผลที่เกิดจากการศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป่าชุมชน เพราะทำให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญและรับรู้ถึงหลักการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละป่าชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้โดยเฉพาะเรื่องการสนับสนุนการจัดตั้งป่าด้วยการให้เงินอุดหนุนนั้น ภาครัฐควรมีการยกระดับโดยเพิ่มการสนับสนุนเรื่องงบประมาณตามคำร้องขอของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและชาวป่าชุมชน เพราะงบประมาณถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ภาครัฐควรสนับสนุนกิจกรรมการสร้างอาชีพเพื่อเป็นการสร้างรายได้และนำไปแก้ปัญหาปากท้อง ภาครัฐควรให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำรงชีวิตของสมาชิกภายในป่าชุมชนซึ่งเป็นแนวร่วมที่สำคัญในการช่วยอนุรักษ์ผืนป่าให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วยการสนับสนุนสิ่งที่ยังขาดอยู่ การให้การสนับสนุนเฉพาะด้านการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนโดยเน้นเพียงการอนุรักษ์ฟื้นฟูเพื่อให้ป่ามีความสมบูรณ์อย่างเดียวนั้นคงไม่พอ ควรจะสนับสนุนให้เกิดความพร้อมในปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตด้วยการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาปากท้อง โดยการส่งเสริมในอาชีพดั้งเดิมที่สมาชิกในชุมชนทำอยู่ ด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด หรือสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ด้วยการรวมตัวกันสร้างอาชีพภายในชุมชน โดยอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่

ภายในห้องที่ เช่น ต้นไม้ พืชผักสมุนไพร และควรสร้างโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการสร้างผลิตภัณฑ์ ผลักดันให้เกิดการรวมตัวและมาช่วยกันใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำอยู่อาจจะประสบความสำเร็จ แต่เมื่อเวลาผ่านไปจะมีการแข่งขันหรือมีข้อเปรียบเทียบทำให้การสร้างรายได้ด้วยวิธีการเดิม ๆ อาจมีผลตอบแทนลดลง จึงควรมีแนวทางเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ทดแทนเพื่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่อง เพราะปัญหาปากท้องนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อบรรดาสมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีปัญหาปากท้อง ก็จะได้มีพลังกำลังทั้งใจและกาย เกิดการพัฒนาตนเองในการสร้างจิตอาสาช่วยสนับสนุนกิจกรรมของป่าชุมชนอย่างเต็มความสามารถต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบกับป่าชุมชนในภูมิภาคอื่นของประเทศ ที่มีบริบทใกล้เคียงในมิติอื่น อาทิ มิติด้านสภาพแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม รวมถึงมิติด้านผู้นำ และควรศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่ส่งผลถึงการเข้าร่วมจัดการในกิจกรรมของพื้นที่ป่าชุมชนจากภาคเอกชน เพราะการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนจะทำให้ระดับการจัดการรวมก้าวไปสู่ความเข้มแข็งและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2566). *ศูนย์ป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี*. ค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.forest.go.th/ratchaburi10/th/88/>
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2556). *โครงการวิจัยเพื่อการติดตามการปรับปรุงแนวเขตแผนที่พื้นที่ป่าไม้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 71ก. หน้า 71. 29 พฤษภาคม 2562.
- รายา ผกามาศ. (2558). *Co-management การจัดการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอบหลวง-ดอยอินทนนท์*. เชียงใหม่: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2550). *การจัดการป่าชุมชน: เพื่อคนและเพื่อป่า*. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒน์.
- สหประชาชาติประเทศไทย. (2564). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย*. ค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567, จาก <https://thailand.un.org/th/about/about-the-un>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564*. ค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Sen, S. & Nielsen, J. R. (1966). Fisheries Co-Management: a comparative analysis. *Marine Policy*, 20(5), 405-416.